

KAMUSAL SANATTA SERAMİK KULLANIMI: KENT MOBİLYALARINDAN ANITSAL ESERLERE

Gökçe Uysal Başer

Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü, gokce.uysal@selcuk.edu.tr,

Orcid ID: 0000-0002-9764-0359

Uysal Başer Gökçe. "Kamusal Sanatta Seramik Kullanımı: Kent Mobilyalarından Anıtsal Eserlere". idil, 120 (2025/5): s. 810–826. doi: 10.7816/idil-14-120-06

ÖZ

İnsan, varoluşunun ilk anlarından itibaren çevresiyle etkileşim kurarak topluluklar oluşturmuştur. Göçebe yaşamdan yerleşik yaşama geçişle birlikte tarihteki ilk kentler görülmeye başlanmıştır. Sanayi devrimi sonrasında kent kültürü gelişmiş ve kamusal alan kavramı oluşmuştur. Kamusal alanlar, bireylerin sosyalleştiği ve kültürel etkileşim içinde olduğu mekânlar olarak sanatla doğrudan ilişkilidir. Sanatın kamusal alandaki varlığı, birey ve toplum arasındaki bağı güçlendiren önemli bir unsurdur. Bu bağlamda, kamusal sanat, özellikle mimari, heykel ve grafik sanatları gibi alanlarda öne çıkarken, seramik sanatında duvar seramikleri, seramik heykel ve enstalasyonlar ile varlık göstermektedir. Dünya sanatında kamusal sanat eserleri arasında dikkat çekici pek çok örnek bulunmaktadır. Türk seramik sanatında yer alan kamusal eserler ise genellikle duvar seramikleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte son yıllarda ülkemizde kamusal sanat eserleri arasında seramik heykel ve enstalasyonları da görmek mümkündür. Bu makale, daha önce yapılan çalışmaların kapsamını genişleterek, kamusal sanatta seramik sanatının yerini ve önemini daha derin bir perspektifle ele almayı amaçlamaktadır. Çalışma, seramik kent mobilyalarından anıtsal heykellere kadar geniş bir yelpazeyi tarayarak, ulusal ve uluslararası bağlamda kamusal sanatta seramiğin kullanımını incelemektedir. Sistematik literatür taraması yöntemiyle yürütülen çalışmada; kamu, kamusal alan ve kamusal sanat kavramları tarihsel süreç içerisinde analiz edilmiştir. Kavramsal çerçevede dünya çapında dikkat çeken kamusal sanat eserleri incelenirken, Türkiye özelinde beş duvar seramiği ile beş seramik heykel ve enstalasyon örneği ele alınmıştır. Elde edilen bulgular, kamusal sanatın kentsel mekânların kimliğini güçlendirdiğini ve bireylerin sanatla etkileşimini artırdığını göstermektedir. Seramik sanatı, Türkiye’de öncelikle duvar seramikleriyle kamusal sanatta kendine yer bulmuş, zamanla seramik heykel ve enstalasyonlarla daha çeşitlenmiş ve çağdaş seramik sanatı içinde önemli bir konuma ulaşmıştır. Bu gelişim, kamusal sanatta seramiğin geleceğine yönelik beklentileri artırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kent, kamusal sanat, seramik sanatı, duvar seramiği, heykel, enstalasyon

Makale Bilgisi:

Geliş: 7 Temmuz 2025

Düzeltilme: 19 Eylül 2025

Kabul: 2 Ekim 2025

Giriş

Birey, varoluşunun ilk anından itibaren çevresiyle etkileşim kurma çabasına girmiş, çevresindeki olayları anlamaya çalışmış ve çeşitli yöntemlerle iletişim kurmuştur. Zamanla bir araya gelen insanlar, tarihteki ilk toplumları meydana getirmişlerdir. "Göçebe düzenden yerleşik düzene geçen insan, doğada güvenli bir yaşam sağlamak için bir araya gelmiş, yeni bir çevre yaratmış, kentleri oluşturmuştur" (Canduran, 2008: 214). Günümüz kentlerinde bulunan kamusal alanlar insanların birbirleri ile etkileşim halinde oldukları mekânlardır. Kamu ve kamusal alan kavramları; sosyoloji, siyaset bilimi ve hukuk gibi farklı disiplinlerde çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Bu makalede ise kamusal alan, sanat kavramı çerçevesinde ele alınarak, tarihsel süreç içerisinde uluslararası ve ulusal düzeydeki eserler, seramik sanatı özelinde irdelenecektir.

Konu, pek çok farklı araştırmacı tarafından çeşitli noktalara dikkat çekilerek incelenmiştir. Araştırmaların bir kısmı kamusal sanattaki genel çerçeveden analiz ederken bir kısmı özellikle mimari, heykel, grafik sanat alanları üzerine yoğunlaşmıştır. Seramik sanatı alanında ise araştırmalarda çoğunlukla duvar seramikleri ön plana çıkmaktadır. Geri kalan çalışmalar seramik heykel ve enstalasyon eserlere ağırlık vermektedir. Bu makale, önceki çalışmaların kapsamlarını geliştirerek seramik kent mobilyalarından, anıtsal heykellere kadar daha geniş bir alanı taramayı amaçlamakta ve kendinden sonra gelecek çalışmalara derin bir perspektif sunarak katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Araştırmanın metodoloji çalışması sistematik literatür taramasına dayanmaktadır. Bu amaçla öncelikle kamu, kamusal alan ve kamusal sanat kavramları detaylı olarak araştırılmış, makalenin ana hat planı oluşturulmuştur. Sonrasında kamusal sanat bağlamında tarihsel süreç içerisinde yapılan çalışmalar disiplin ayrımı aranmaksızın taranmıştır. Özellikle çağdaş sanat tarihinde seramik alanındaki dikkat çekici örneklerin etkileri incelenmiştir. Literatür taramasında bir sonraki aşamada kamusal sanatta seramiğin Türkiye'deki örnekleri üzerine odaklanılmıştır. Araştırmada Türkiye'deki kamusal sanat eserlerinden beş duvar seramiği, beş seramik heykel ve enstalasyondan seçki sunulmuştur. Ele alınan eserler kamusal sanat ve seramik ilişkisi bağlamında irdelenmiştir. Yapılan literatür taraması doküman analizi yöntemi ile desteklenmiştir.

Araştırma sonucu elde edilen bulgular göstermektedir ki kent toplumları içerisinde zaruri olan kamusal alanlar, doğal olarak kamusal sanatın gelişmesine önayak olmuştur. Kamusal alanlarda gerçekleştirilen sanat eserleri hangi disiplinden olursa olsun birey ile toplum ilişkisine artı değer katmaktadır. Seramik sanatının çağdaşlaşma sürecinde önemli noktalardan biri olan kamusal sanat, özellikle çağdaş Türk seramik sanatında duvar seramikleri ile ivme kazanmıştır. Daha sonra sosyokültürel ilerlemeler ve sanat algısının gelişimi sayesinde Türkiye'de kamusal alanlarda seramik heykel ve enstalasyonlar ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu durumun Türkiye'de seramik sanatının bulunduğu noktayı gözler önüne seren önemli bir gösterge olduğu düşünülmektedir. Ayrıca ileride yapılacak olan kamusal seramik eserleri, çağdaş Türk seramik sanatı adına beklentiyi arttırmaktadır.

Kent Kültürü ve Kamusal Alan

İnsanlar, avcı toplayıcı yaşam anlayışından tarım devrimine geçişte küçük topluluklar halinde bir araya gelmişlerdir. Başlangıçta kendilerini doğal çevre koşullarından koruyacak ve temel ihtiyaçlarını karşılayacak (barınma, besin vb.) yerleşim düzenleri kurarak bugün bildiğimiz anlamdaki kentlerin başlangıcını sağlamışlardır. Kentlerin tarihte ilk olarak ortaya çıktığı dönemi saptamak güçtür. MÖ 6000 yıllarında belirlemeye, MÖ 4000 dolaylarında da tam olarak kendisini göstermeye başladığı söylenebilir (Hatt ve Reiss, 2002: 28-29). İnsanların yerleşik düzene geçmeye başladığı ilk andan itibaren birbirleri ile etkileşim halinde oldukları ve sosyal yapılarını seramik malzeme yardımı ile güçlendirdikleri yapılan arkeolojik kazılardan anlaşılmaktadır. "Sosyal hayatın en önemli malzemesi olan pişmiş toprak ile yapılan ilk örnekler (kap-kacak seramiği, ana tanrıça heykelcikleri ve ritonlar) Anadolu'nun en üretken merkezi Çatalhöyük'te de karşımıza çıkar" (Arslan, 2018: 1434). Yine arkeolojik çalışmalar göstermektedir ki neolitik dönem yerleşim merkezlerinde insanlar kolektif bir bilinç ile hareket etmişler ve tarihteki ilk kentlerin temellerini atmışlardır. İlk uygarlıklardan, günümüze gelişen ve değişen bir kavram olan kent; yüzyıllar boyunca dönüşümünü sürdürmüştür. Bu geniş zaman dilimi içerisinde kente dair gözlemlenen en büyük ilişki; insana dair, insanın göreceli yaşamı doğrultusunda bir yön izlediğidir (Suçağlar, 2019: 639).

Bugün bildiğimiz anlamdaki kentlerin oluşumunun ise sanayi devrimine denk geldiği söylenebilir. Endüstri Devrimi ile büyük bir dönüşüm yaşayan insan yaşantısı teknolojik gelişmelerin yanında sosyokültürel ve ekonomik anlamda da büyüme yakalamış ve kent kültürünün daha sağlam ve derin bir yapıya bürünmesine önayak olmuştur. Kentlerin içinde yer alan kamusal alanlar toplumdaki her bir bireyin bir araya geldikleri mekânlardır. Kamu ve kamusal alan kavramları pek çok farklı disiplin tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. En temel anlamıyla kamu, toplumdaki bireylerin bir araya geldikleri ortak

kullanım alanlarıdır. Sosyoloji Profesörü Richard Sennett “Kamusal İnsanın Çöküşü” adlı kitabında kamusal alan ve özel alan ayrımını; “Kamusal sözcüğü herkesin denetimine açık olan anlamına gelirken, özel sözcüğü kişinin ailesi ve arkadaşları ile sınırlanan mahfuz bir yaşam bölgesi” ifadesi ile tanımlar (2019: 31). Ayrıca Alman Felsefeci ve Sosyolog Jürgen Habermas ise kamusal alanı; özel şahısların, kendilerini ilgilendiren ortak konu ya da problem etrafında düşündükleri, akıl yürüttükleri, rasyonel bir tartışma içine girdikleri ve o tartışmanın sonucunda da o mesele hakkında ortak kanaati, kamuoyunu oluşturdukları araç, süreç ve mekânların tanımladığı hayat alanı olarak tanımlamıştır (aktaran Dilmaç, 2019: 1254).

Kamusal alanların, kentlerde yaşayan bireylerin birbirleriyle olan ilişkileri üzerinden şekillendiği açıktır. Kent kültürü ve kamusal alan arasındaki ilişki, içinde bulunduğu toplumun inanç, eğitim, kültür, ekonomi vb. faktörlere bağlı gelişmektedir. Bu sebep ile bir toplumdaki gelişmişlik düzeyini kamusal alanlardaki faaliyet ve düzenlemelerden gözlemleyebilmek mümkündür. Bugün büyük kent meydanlarında toplumsal olaylara karşı oluşturulan kamuoyu tepkilerinden ya da modern toplumların göstergelerinden olan kamusal sanat eserlerinden o toplumun sosyal kalitesi hakkında çıkarımda bulunabiliriz.

Kamusal Sanat

Toplumdaki bireylerin bir araya gelerek ortak yaşam sürdürdükleri kamusal alanlar, toplum üzerinde çift yönlü etkiye sahiptirler. İlk aşamada içinde bulunduğu toplumun kimliğinden beslenen kamusal alanlar ikinci aşamada ise o toplumun kimliğinin oluşmasında etkili faktörlerdendir. Bu etkileşimi sağlayan unsurların başında kamusal sanat eserleri gelmektedir. “Endüstri Devrimiyle dönüşüm yaşayan insanoğlu günümüzde Bilişim Devrimi’ni yaşamaktadır. Bu kapsamda kentsel gelişim ivmesinde çağdaş düşün ve sanat biçimlerinin kamusal alanlarda toplumla buluşturulması, büyük önem taşımaktadır” (Parlakalay, 2020: 1158). Kamusal sanat eserleri her bir birey üzerinde farklı etki yarattığı gibi toplum üzerinde ortak bir etkiye de neden olmakta ve kolektif bir bilinç yaratmaktadır.

Büyük kentlerin meydanlarında, parklarında, cadde ve sokaklarında yer alan kamusal sanat eserleri her zaman dikkat çekici olmuşlardır. Bunun en temel sebebinin, modern sanatın kapalı sanat galerilerinden taşıp toplumun her kesimine ulaşma çabası olarak görmek mümkündür. Toplumla iç içe bulunan kamusal sanat eserleri, izleyici ile zorunlu bir buluşma gerçekleştirerek sanatçı, izleyici ve mekân arasında etkileşim sağlar. Kentler içerisinde bulunan kamusal alanlar, sanatın halka ulaşabilmesinde önemli sergileme mekânlarıdır. Kamusal mekânlarda kalıcı olarak sergilenen eserler; görselliği ve içeriğiyle sanatçı-mekân-alımlayıcı arasında bağ kurmasının yanı sıra mekânın değer bulmasında da etkilidir (Ercan, 2018: 44). Toplumdaki sanat bilincinin gelişmesinin de ötesinde, kent dokusuna estetik değer katan kamusal sanat eserleri aynı zamanda bulunduğu kentin kimliğini de oluşturur.

Sanatın klasik kalıplarından çıkıp kendi yönünü bulmasının temelleri 20.yy.’ın başlarına dayanmaktadır. 1912 yılında Picasso’nun ardından Braque’nin resimlerine atık materyalleri eklemeleri ile sanatın malzemesi gelişmiştir. Marcel Duchamp, pisuvarı sanat eseri olarak ilan ederken, Marina Abramoviç, performansları ile bedenini sanatın bir malzemesi olarak değerlendirmiş ve izleyiciler zihinsel süreçlere davet etmiştir. (Bingöl vd. 2021: 15). Daha sonraki yıllarda düşünsel anlamda büyük bir değişime uğrayan insan yaşamı, birden çok alanda fiilen atılım göstermiştir. Özellikle 1960’lar sonrasında sanatın galeri ve müzelerden çıkması, kamusal sanatın temellerini güçlendirmiştir. Bu yıllarda kavramsal sanatçılar özellikle Dadaistler, müze veya galerinin kamusal alanı tamamen temsil etmediği ve sanatın artık “beyaz kutu” nun (white box) dışına taşınması gerektiğini savunarak kamusal alan ve güncel sanat arasındaki ilişkinin sorgulanmasını sağlamışlardır (Tan ve Boynik, 2007: 15). Sanat alanındaki tabuları yıkan bütün bu sıra dışı ve kışkırtıcı hareketler, bugün içinde bulunduğumuz modern toplumun yapı taşlarını oluşturmuştur.

Sonuç olarak; kamusal alanlar toplumdaki bireylerin ortak yaşamlarını ve paylaşımlarını gerçekleştirdikleri mekânlardır. Sanat bu mekânlara taşıdığında, bireyler üzerinde ve dolayısıyla toplum üzerinde entelektüel anlamda etkili olmaktadır. Sadece estetik beğeniyi beslemekle kalmayıp aynı zamanda bireyin çevresi ile bağ kurmasını sağlamakta, içinde bulunduğu topluluğa aidiyet duygusunu güçlendirmektedir. Ayrıca gözlemlleme, sorgulama, akıl yürütme ve fikir beyan etme gibi temel düşünsel eylemleri gerçekleştirmeye zorlanan birey, sanatın kışkırtıcı yönü ile istemsiz bir şekilde karşılaşmaktadır. Bu bağlamda kamusal sanat, kentlerde, meydanlarda, cadde ve sokaklarda her an bireyi sanatın izleyicisi rolüne koymakta ve onu gelişime zorlamaktadır.

Kamusal Sanatta Dünyadaki Örnekler

Sanat, birçok farklı disipline sahiptir ve günümüz sanatında disiplinler arası etkileşim oldukça normaldir. Özellikle kamusal alanlarda yer alan sanat eserleri, mimarlık, heykel ve grafik gibi birbirleri ile bağlantılı sanat dallarını bir araya getirerek etkilerini güçlendirmektedirler. Bütün alanların temel tasarım

ilkelerine dayanması ve anlatım dilinin ortak değerlere sahip olması sebebiyle çok yönlü bir ifade aracı haline gelen sanat, bireyin içinde bulunduğu toplum ve çevresi ile etkileşimini güçlendirir.

Kamusal sanat eserlerinin yapılış amaçları, bulundukları kamusal alana katıkları değer, kullanılan malzemeler ve teknikler farklılık göstermektedir. Günümüzde uluslararası düzeyde kamusal sanat eserleri düşünüldüğünde; kültür ve refah seviyesinin yüksek olduğu ülkelerde kentlerin, kamusal alanların, farklı disiplin ve meslek grubundan insanların (sosyologlar, şehir planlamacıları, idareciler ve sanatçılar vb.) bir araya gelerek düzenlendiği görülmektedir. Bu düzenlemede toplumun sosyo-politik, sosyo-kültürel yapısı göz önünde bulundurulmaktadır (Canduran, 2008: 215). Bu bağlamda makale kapsamında öncelikle; dünya sanatında yer alan farklı disiplinlerden ve seramik alanında dikkat çekici kamusal sanat eseri incelenecektir.

Anish Kappor

Kamusal sanat alanında dikkat çekici eserlerin başında Hint asıllı İngiliz sanatçı Anish Kappor'un Chicago /ABD) Millennium Park'ta bulunan "Cloud Gate" (Bulut Kapısı) adlı eseri gelir. Paslanmaz çelikten inşa edilen bu devasa heykelin yapımı 2004-2006 yılları arasında sürmüştür. "The Bean" (Fasulye) lakabıyla da bilinen eser iç bükey bir forma sahiptir ve üzerinde hiçbir birleşim izi gözükmemektedir. Camsı parlak yüzeyi sayesinde çevresindeki her bir detayı yansıtmakta ve izleyiciyi kendisine çekmektedir (Cloud Gate; 13.03.25).

Görsel 1. Anish Kappor, "Cloud Gate" (Bulut Kapısı)
Paslanmaz çelik, 10x20x12,8 m, Millennium Park, ABD / Chicago, 2004-2006. URL:1

Eserin kamusal alan olan parklarından birin tam ortasında yer alması, kent dokusuna kattığı estetik değer yanında aynı zamanda o kentin kimliğini şekillendirmektedir. Bulut Kapısı isimli dev heykel, Chicago kentinin simgesi haline gelmiştir. Ayrıca eser Amerika'nın önemli on sembolü arasına girmiştir. Bu örnekte olduğu gibi eser bulunduğu alanın özelliklerini bünyesinde taşımakta ve izleyicisi ile etkileşim içinde bir anlam kazanmaktadır (Parlakalay, 2020: 1162).

Antoni Gaudi/ Park Güell

Art Nouveau akımının öncüsü Katalan mimar Antoni Gaudi'nin (1852-1926) eserleri dünya sanatında önemli bir yere sahiptir. Hayata geçirmiş olduğu eserleriyle sadece bir mimar olmadığını kanıtlayan sanatçı, özgün yeteneği ve yaratıcı tarafıyla da tanınmaktadır. Bakır ustası olan babasının yanında çalışan Gaudi, daha sonraki yıllarda çamur ve alçı kullanarak dekoratif öğeler üretmeyi, marangozluk, demircilik, seramik yapımı ve sır tekniklerini öğrenmiştir (Küplemez ve Güngör, 2023: 47). Gaudi'ye göre biçim ve işlev birbirlerinden ayrılmaz bir bütündür. Eserlerine genellikle Neo-Gotik ve Art Nouveau akımlarını yansıtan mimar, tüm eserlerinde doğadan esinlenmiştir. Ona göre doğada düz çizgi yoktur ve bu sebeple hiçbir eserinde düz çizgi kullanmamıştır. Eğer keskin hatlı çizgiler kullanacaksa bu tekdüzeliği bozmak için asimetriyi kullanır (Berlin. 05.11. 2015).

Antoni Gaudi'nin bu makaleye konu olan eseri, kamusal bir park olan Park Güell'dir. Baştan sona her bir ögesinde ayrı bir detay bulunan parkta seramik mozaik kaplamaları dikkat çekicidir. Özellikle seyir terasındaki oturma yerleri renkli kırık seramik parçaları ile kaplanmıştır. Park bu yönü ile seramik kent mobilyalarına iyi bir örnektir. "Seramik uygulamalarının bir kısmı Gaudi yönetimiyle yapılmışsa da genel olarak işçilerin yaratıcılıklarıyla meydana getirilmiştir. Bu bank dev bir kolaja benzer" (Akyazı, 2005: 100). Gaudi'nin eserlerinde renk her zaman öne çıkmaktadır, Park Güell de doğadan ilham alan tasarımı ve renkleri ile dünya çapında tanınan kamusal parklardandır.

Görsel 2. Antoni Gaudi,
“Park Güell”, İspanya / Barcelona, 1900-1914. URL:2

Claes Oldenburg

Pop artın öncü isimlerinden olan Claes Oldenburg, İsveç doğumlu Amerikalı heykeltıraştır. 1929’da Stockholm’da dünyaya gelen Oldenburg eğitimini Yale’de sanat tarihi okuyarak ve Şikago Sanat Enstitüsü’ne giderek tamamlamış, ardından sanatını icra ettiği New York’a taşınmıştır (Kaplanca ve Yaşar, 2023: 28). Yapmış olduğu çalışmaları; şehir merkezleri, parklar vb. kamusal alanlarda devasa boyutlarda sergiler. Sanatçı sıradan basit bir nesneyi, o nesne yapan dış özelliklerini bozmadan, nesnenin boyutlarını ve sergilendiği alanı değiştirerek işlevinden uzaklaştırır (Uysal, 2017: 516). Sanatçının eserleri kamusal sanatta klasik anıt heykel anlayışından farklı bir yol seçer. İdealleştirilmiş formların yerine gündelik eşyaları konu edinen Oldenburg, kariyeri boyunca yüzlerce ikonik anıt inşa etmiştir.

Oldenburg anıt kavramının bizzat tanımına yapışık olduğu kabul edilegelen kalıcılık, ciddiyet, önem gibi niteliklere meydan okunabileceğini, bunun türlü türlü yaratıcı yolu ve sonucu olduğunu gösterdi. Sanatçı, anıtlarının konularını tanrılardan, kahramanlardan ve mucizelerden değil dünyevi, sıradan ve gündelik nesnelerden alıyor (Erkmen,08.09. 2022).

Görsel 3. Claes Oldenburg, “Clothespin”, 1976. URL:3

Jun Kaneko

1942 yılında Japonya’da doğmuştur ve kamusal alanlardaki el yapımı büyük boyutlu seramik heykelleri ile tanınır. Kaneko, 1985’ten günümüze yetmişten fazla kamusal sanat gerçekleştirmiştir. Sanatçı, sivil toplumla daha fazla etkileşimi sağlayan enstalasyonlara ilgi duymaktadır. Birçoğu ABD’nin çeşitli yerlerinde bulunan ve uluslararası alanda Kanada, Çin, Endonezya ve Japonya gibi ülkelerde görülebilen büyük ölçekli kalıcı seramik heykel ve enstalasyonları vardır (Jun Kaneko Biography, 18.03.2025)

Sanatçı, eserlerinde ritim, renk, ton vb. temel tasarım öğelerini kullanarak estetik algıyı güçlendirir. Devasa boyuttaki seramik heykelleri sergilendikleri kamusal alanlarda izleyicinin dikkatini kendilerine

çeker. “Kaneko'nun eserleri mekânsal duyarlılıkları sadece malzeme ve form aracılığıyla değil, aynı zamanda izleyiciyle etkileşim yoluyla da vurgular. Kaneko'nun bu yaklaşımı, sanatın galeri ya da müze sınırlarını aşarak kamusal alana taşınmasının ve halkla etkileşime girmesinin bir örneği olarak görülmektedir” (Tok, 2024:39).

Görsel 4. Jun Kaneko “Five Dangos” URL:4

Ai Weiwei

1957 yılında Çin’de doğan Ai Weiwei çağdaş sanatın tanınmış isimlerinden biridir. Weiwei çocukken, babası ünlü şair, Ai Qing’in komünist yetkililer tarafından sağcı olarak suçlanması ile bütün aile sürgüne gönderilmiştir. Daha sonra aile Pekin’e dönmüş ve sanatçı 1978 yılında Pekin Film Akademisi’ne başlamıştır. 1981’de Amerika Birleşik Devletleri’ne (ABD) giderek, Parsons Tasarım Okulu’na katılmıştır. Sanatçı, kariyerinin başında resim sanatı ile ilgilenmiş daha sonra Fransız sanatçı Marcel Duchamp ve Alman heykeltıraş Joseph Beuys’un hazır yapıtlarından ilham alarak heykeli tercih etmiştir (Özgüven ve Arslan, 2023: 128,129). Ai Weiwei, toplumsal olaylara sesiz kalmayan, sanatın kışkırtıcı ve isyankâr olması gerektiğini vurgulayan ve aktivist yönüyle de dikkat çeken bir sanatçıdır. Bireysel özgürlükleri ön plana çıkaran Weiwei fotoğraf, sinema, heykel, seramik, enstalasyon, performans gibi alanlarda siyasal söylemi ağır basan işler üretmektedir. Çalışmalarında önemli insani sorunlara ve insan hakları ihlallerine dikkat çeker (Avcı ve Uslu, 2019: 21).

Görsel 5. Ai Weiwei, “Bubble”, Porselen, 2008. URL:5

Sanatçının bu makaleye konu olan çalışması “Bubble” (2008) yaklaşık iki bin fitlik bir alana yayılmış yüz adet yüksek kaliteli mavi porselen baloncuktan oluşmaktadır. Baloncukların her biri yaklaşık elli cm yüksekliğinde ve her biri çapraz olarak yaklaşık yetmiş cm uzunluğunda. Birbirlerinden yaklaşık üç metre arayla yerleştirilmişler. Eser, kıyıya yakın Island Gardens geliştirme projesinin bir parçası olarak Watson Adası’nda açık havada; havayı ve kıyı şeridini yansıtır (Butler, 04.12.2008). Bu çalışmada kullanılan tekrar, büyük oranda bir armoni oluşturacak şekilde, çok düzenlidir. Monotonluktan kaçınmak için, Weiwei, şehir ışıkları, su, gökyüzünün renkleri gibi sürekli değişen ortamları yansıtan hayli cilalanmış porselenden kabarcıklar oluşturmuştur (Ocvirk vd. 2018: 49)

Sanatçı ile çalışması ile ilgili olarak verdiği röportajda; dışarıda eser yapma fikrini gerçekten seviyorum, normalde sanat fuarları sadece galeriler ve koleksiyoncular içindir, ancak bu parçalar kentsel çevrenin bir parçasıdır. Belki de pek sanat eserine bakmayan birçok aile ve çocuk buna şaşırıyor. Bununla uygulamalı bir şekilde oynadıklarını görmek çok keyifli diyerek kamusal sanatın toplum için önemini vurgulamıştır (Butler, 04.12.2008).

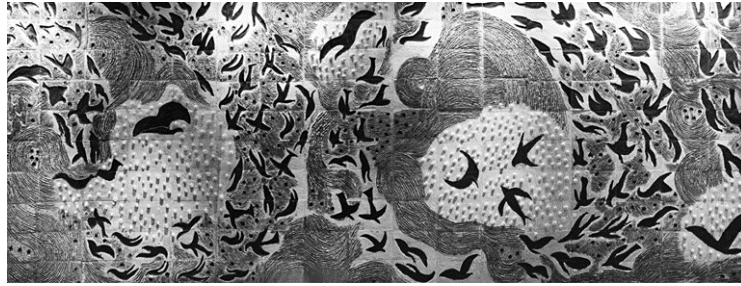
Kamusal Sanatta Çağdaş Türk Seramik Sanatındaki Örnekler

Duvar Seramiği

Türkiye’deki seramik sanatının çağdaşlaşma süreci cumhuriyetin ilanından sonra yapılan reformlar ile başlamıştır. Özellikle eğitim, ekonomi ve sanayi alanında yapılan atılımlar ile toplum sosyopolitik ve sosyoekonomik anlamda gelişmiştir. Sanat alanı da bu gelişmelerden faydalanmış ve kendi içinde ilerleme kaydetmiştir. “Cumhuriyetin ilk yılları ile diğer sanat dallarında olduğu gibi, seramik alanında da yurt dışına sanatçılar gönderilmiştir. Bu sanatçılar yurda döndüklerinde seramiği geleneksel süsleme anlayışından farklı bir anlayışla ele almışlar ve özgün kişisel çalışmalara yönelmişlerdir” (Özçelik, 2018: 154). Seramik sanatı o zamana kadar zanaat olarak görülürken, plastik sanat alanlarından biri olarak kabul görülmesinde önemli rolü olan sanatçılar Hakkı İzzet, Füreyya Koral, Sadi Diren gibi çağdaş Türk seramik sanatının öncü isimleridir. Bu sanatçılar ilerleyen yıllarda duvar seramiği üretimleri ile kamusal alanlara estetik değer katmışlar ve toplumda seramik sanatı bilincinin güçlenmesini sağlamışlardır. Bugün hala duvar seramikleri, seramik sanatında ayrı bir yere sahiptir. Makale kapsamında geçmişten günümüze, çağdaş Türk seramik sanatına duvar seramikleri ile değer katan sanatçılara beş örnek seçki verilecektir.

Füreyya Koral

Füreyya Koral, çağdaş Türk seramik sanatının ilk kadın seramik sanatçısıdır ve önemli temsilcilerindendir. 1910 yılında İstanbul’da doğan Füreyya Koral’ın seramik ile tanışması, verem tedavisi için bulunduğu İsviçre’de hastane ’de zaman geçirmesi için kendisine getirilen kil ile başlar. Daha sonra iyileşip, Türkiye’ye dönen Koral, Türkiye’deki ilk özel seramik atölyesini açar (Atabey, 2023: 207). Eserlerinde genellikle doğadan esinlenen Koral’ın 1968 yılında İstanbul’da Divan Oteli için gerçekleştirmiş olduğu “Kuşlar” isimli duvar seramiği, Türkiye’deki sanatsal anlamdaki ilk uygulamadır.

Görsel 6. Füreyya Koral, Duvar Seramiği, “Kuşlar” 750x200cm, Divan Oteli, İstanbul, 1968. URL: 6

Sanatçı, seramik alanında farklı teknik ve malzemelerle çok sayıda eser üretmesinin yanında, kamusal binalar için çalışmış olduğu mimari seramik duvar uygulamaları ve sanatında simge olarak kullandığı kuşları ile anılmaktadır (Hayırsever ve Güngör, 2020: 329). Bu ilk duvar seramiğinden sonra Füreyya Koral kamusal alanlar için başta İstanbul ve Ankara’da olmak üzere onlarca duvar uygulaması yapmıştır.

Atilla Galatalı

Çağdaş Türk seramik sanatının öncü isimlerinden olan Atilla Galatalı, 1936 Artvin doğumludur. 1970’li yıllarda kamusal alanlarda sık kullanılan, duvar seramikleri ile çağdaş Türk seramik sanatındaki yerini sağlamlaştırmıştır. Sanatçı çocukken geçirdiği hastalık sebebiyle, liseyi bırakmak zorunda kalmış ve daha sonra Bedri Rahmi Eyüpoğlu’nun atölyesinde mozaik çalışarak seramiğe başlamıştır (Seramik Sanatçısı: Atilla Galatalı, 30.04. 2024). Galatalı sanat hayatı boyunca organik formları tercih etmiş, çok renklilikten kaçınmamıştır.

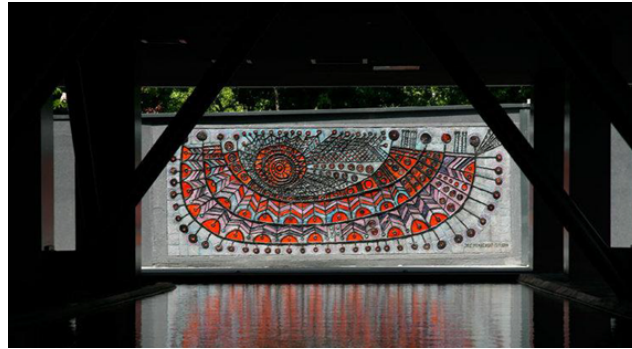

Görsel 7. Atilla Galatalı, Duvar Seramiği, Swiss Otel, İzmir, 1983. URL:7

Atilla Galatalı, kumaş kıvrımlarının ritmik hareketine benzeyen, çok renkli artistik modüler birimlerden oluşan büyük boyutlu seramik panoları ile tanınmaktadır. Sanatçı çoğu zaman seramik malzemenin doğal yapısını bozmayı tercih etmez. Kimi zaman ahşap çita dokularını dairesel arayışlarla bünye üzerine bastırarak, kimi zaman da yüksek kabartmalı ve çok renkli sırların tonlarını kullanarak panolar üretmiştir (Mutlu, 2016: 8).

Jale Yılmabaşar

Ressam ve seramik sanatçısı Jale Yılmabaşar, 1939 Samsun doğumludur. Lise’de kazandığı öğrenci bursu ile ABD’ye gitmiş, bir yıl eğitim görmüştür. Daha sonra, 1958 yılında Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümü’nü kazanarak Prof. Hakkı İzzet’in öğrencisi olmuştur. Daha sonra aynı okulda öğretim görevlisi olan Yılmabaşar, Türkiye’nin ilk kadın seramik profesörü unvanına sahiptir (aktaran Hayırsever, 2020: 84-85). Sanatçı kamusal alanda gerçekleştirdiği çok renkli duvar seramikleri ile Çağdaş Türk seramik sanatında önemli bir yere sahiptir. Sanatçının çalışmalarında göz ve horoz motifleri dikkat çekmektedir. En ünlü duvar seramiklerinden biri Vakko fabrikası için 1969 yılında yapmış olduğu eserdir. Kırmızı rengin baskın olduğu bu duvar seramiği, daha sonra fabrikanın yer değiştirmesi ile Esenyurt’taki yeni üretim merkezine taşınmıştır. “Yılmabaşar, kendine özgü motifleri (Horoz ve Göz), Anadolu motifleriyle harmanlayarak, renkli, coşkulu bir üslupla eserlerinde kullanmıştır. Özellikle, mimarideki duvar uygulamaları ile seramiğe özgü her türlü tekniği kullanmış, yurtiçi ve yurtdışındaki pek çok binada eserleri yer almıştır” (Hayırsever ve Güngör, 2020: 332).

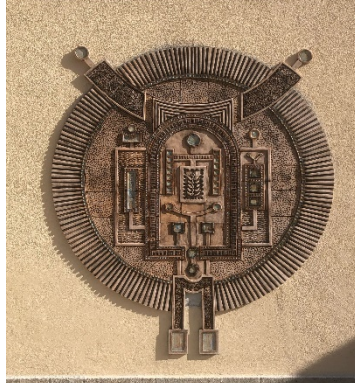

Görsel 8. Jale Yılmabaşar, Duvar Seramiği, Vakko Fabrikası, Esenyurt/İstanbul, 1969.

Hüseyin Özçelik

Seramik sanatçısı ve akademisyen Hüseyin Özçelik, 1989 yılında Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi seramik bölümünden mezun olmuştur. Lisansüstü eğitimlerini de aynı üniversitede tamamlayan Özçelik, akademisyen olarak yine aynı kurumda mesleğine devam etmektedir (H. Özçelik, kişisel iletişim, 24.03.2025). Kariyeri boyunca hayata geçirdiği duvar seramikleri ile tanınan sanatçı, eserlerinde seramik malzemenin kullanım olanaklarını titiz ve akıcı bir dil ile izleyicisine aktarmaktadır. Genel olarak renk kullanımını tercih etmeyen Özçelik, malzemenin doğal yapısına sadık bir tutum benimsemektedir.

Sanatçı Hüseyin Özçelik, mekâna göre tasarladığı duvar seramiklerinde, genellikle Anadolu motiflerini, insan figürlerini, dostluk ve birliktelik gibi, yaşama dair olumlu değerleri ele almaktadır. Genel olarak, seramik duvar yüzeyini yaptığı dokularla hareketlendiren sanatçı, çalışacağı mekâna kendi yorumunu katmaktadır. Simgeleri, mekânların insanlarda yarattığı soğuk ve sert duyguların tersine, yuvarlak hatlarla çevreleyecek şekilde tasarlayarak organik plastikliği yakalamaktadır. Böylelikle, form ve yüzey ilişkisini kaynaştırmakta, izleyicisine sunmaktadır (Hayırsever ve Güngör, 2020: 336).

Görsel 9. Hüseyin Özçelik, Duvar Seramiği, Ø: 175 cm, Hacettepe Ü. Beytepe, Ankara, 2024. (Hüseyin Özçelik kişisel arşiv)

Özgür Yıldız

Seramik sanatçısı Özgür Yıldız, 1969 Ankara doğumludur. 1993 yılında Anadolu Üniversitesi G.S.F Seramik Bölümü'nden mezun olduktan sonra 1993-94 yılları arasında bir yıl süreyle Paris ve Almanya'da mesleki araştırmalarda bulunmuştur. Türkiye'ye dönen sanatçı, 1998 yılında Nüans Seramik adıyla; seramik, füzyon cam, eritme cam ve vitray çalışmalarının yapıldığı bir atölye kurmuştur. Burada yaptığı çalışmalarda özgün duvar seramikleri tasarımı ve üretimi üzerinde yoğunlaşmıştır. Özellikle; otel, hastane, kamu ve özel sektör binaları, iş merkezleri, alışveriş merkezleri vb. kamusal alanlar seramik ve cam çalışmaları gerçekleştirmiştir.

Yıldız, eserlerinde geometrik formları, bozup parçalamakta, ritim, hareket gibi temel tasarım ilkelerini sıklıkla kullanmaktadır. Sanatçı kendi sanat görüşünü anlatırken; gözlemlerine dayalı imgeleri formlara dönüştürerek, toprağın sirları birleşen dokusunu pürüzsüz ve yekpare büyük boyutlu panolara dönüştürmeyi tercih ettiğini, çalışmalarına bireysel duyarlılığını katarak, kullanılan malzemelerin de yardımıyla seramik sanatında yeni sentezlere gitmeye çalıştığını ifade etmektedir. Sanatçının üç boyutluluk etkisi yaratan işleri, benzer formlarla yapılan ritmik tekrarlar çalışmalar üzerinde sürekli bir dönüşüm ve değişim etkisi yaratmaktadır. Soyut ve geometrik bir temele indirgenerek konstrüktivist bir yapılanma sanatçının eserlerinde açıkça görülmektedir (Ö. Yıldız, kişisel iletişim, 21.03.2025).

Görsel 10.

Özgür Yıldız, Duvar Seramiği, Panorama AVM, Ankara, Sanatçının kişisel arşivi 21.03.2025)

Seramik Heykel ve Enstalasyonlar

Çağdaş Türk seramik sanatının gelişim sürecine bakıldığında, kamusal alanlarda heykel ve enstalasyon uygulamalarının duvar seramiklerinden bir süre sonra ilgi gördüğü söylenebilir. Çağdaş Türk seramik sanatının olgunlaşma sürecinin ilk yıllarında daha önce de değinildiği gibi Füreyya Koral, Sadi Diren, Attila Galatalı, vb. sanatçıların hayata geçirmiş oldukları eserler, seramiğin toplum tarafından sanat olarak kabul edilmesine önayak olmuştur. Daha sonrasında öncü sanatçıların arkasından gelen Hamiye Çolakoğlu, Candeğer Furtun, Erdinç Bakla, Mustafa Tunçalp vb. ikinci ve üçüncü kuşak sanatçılar ile bu düşünce sağlamlaştırmıştır. Bütün bu gelişmelere rağmen seramik malzemenin, kırılabilirliği sebebi ile kamusal alanlarda diğer sanat alanları kadar çok tercih edilmemesi anlaşılabilir bir durumdur. Bununla birlikte günümüz teknolojisinin avantajları ve zaman içerisinde gelişen sanat anlayışı ile seramik alanında heykel ve enstalasyon uygulamalarını kamusal alanlarda daha sık görebilmekteyiz. Özellikle son yıllarda üniversitelerin seramik bölümlerinin ya da özel ve kamu kurumlarının gerçekleştirmiş oldukları seramik sempozyumlarında davetli sanatçıların gerçekleştirdikleri heykel ve enstalasyonlar kamu alanlarında sergilenmekte ve toplumdaki seramik sanatına dair algıyı güçlendirmektedirler.

Hamiye Çolakoğlu

Prof. Hamiye Çolakoğlu, 59–63 yılları arasında İtalya’da 4 yıl süre ile Floransa Devlet Seramik Sanat Okulu’nda Teknoloji ve Yüksek Pişirim Eğitimi almıştır. Aynı dönemde Perugia Üniversitesi’nde Sanat Tarihi ve İtalyan Edebiyatı kurslarına katılan sanatçı, 1965’te yurda döndükten sonra kendi seramik atölyesini kurmuştur. Seramik alanındaki eserleri ile dikkat çeken sanatçı, 1983’te Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü’nü kuruculuğunu yürütmüş ve uzun yıllar akademisyen olarak aynı kurumda görev yapmıştır. (Toprağın erki Hamiye Çolakoğlu, 21.03.2025).

Görsel 11. Hamiye Çolakoğlu, “Hayat Ağacı”, porselen ve metal konstrüksiyon, Bilkent Ü., Ankara, 1997. URL:8

Çolakoğlu, seramik sanatında hayata geçirdiği kamusal eserleri ile önemli bir yere sahiptir. En bilinen kamusal eserleri; 1986 yılında Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü’nün girişindeki “Derman Çeşmesi”, 1997 yılında Çan’da “Yaşam Ağacı” heykeli, aynı yıl Bilkent Üniversitesi “Bilimin Işığı” duvar seramiği ve “Bilim Ağacı” heykeli sayılabilir. (BRHD Hamiye Çolakoğlu, 21.03.2025) Sanatçı’nın “Hayat Ağacı” adlı eseri kamusal alandaki çağdaş seramik heykel çalışmalarına önemli bir örnektir. Metal konstrüksiyondan ve porselen malzemeden oluşan eserin üst porselen kısmı ağaç dallarını andırmaktadır. Bu biçimsel yapısıyla çevresindeki doğal ortama uyum sağlamasının yanı sıra esrin isminin de insan hayatına gönderme yaptığı düşünülmektedir (Ercan, 2018: 49).

Zehra Çobanlı

Seramik sanatçısı ve akademisyen Zehra Çobanlı, 1958 Bandırma doğumludur. 1981 yılında Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi seramik bölümünden mezun olan sanatçı, 1980’de Hollanda’da Ferro-Seramik boya fabrikasında staj görmüştür. Daha sonra lisans üstü eğitimlerini de aynı üniversitede tamamlayan Çobanlı, 1989 yılında Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nin seramik bölümünün kuruluşunda görev almıştır. Kariyeri boyunca yurt içinde ve yurt dışında çeşitli ödüller kazanmış, kişisel ve

karma sayısız sergi açmıştır. 1996 yılında profesörlük unvanı alan Çobanlı, çağdaş bir sanatçı olmanın yanında çağdaş yöneticilik, akademisyenlik ve eğitimcilik anlayışıyla Türk seramik sanatına birçok katkı sağlamıştır.

Çalışmalarında genellikle şamotlu beyaz çamur ve beyaz stoneware çamur kullanan sanatçı, yüksek pişirim tekniği uygulamakta, mavi, yeşil ve sarı karışımı astarlarla saydam sırtı tercih etmektedir. Raku tekniğiyle gerçekleştirdiği seramiklerinde, bu Japon tekniğinin yaygınlaşmasına katkıda bulunmaktadır (AÜ ÇSM Koleksiyonu, Zehra Çobanlı; 22.01.2023). Çağdaş Türk seramik sanatında enstalasyon uygulamaları ile dikkat çeken sanatçı, ele aldığı birbirinden farklı konuları açık ve kapalı alanlarda sergilemektedir.

Görsel 12. Zehra Çobanlı, "Lâle Zamanı", 2012, Stoneware, 300 x 300 cm URL: 9

Zehra Çobanlı, Lale Zamanı adlı seramik enstalasyonu 999 adet dört farklı boydaki lale formlarından oluşmaktadır. Yapımı yaklaşık bir yıl sürmüştür. Sırlı pişirimin ardından mavi renkli çini desenlerini sulu çıkartma kâğıtlarına aldığı baskısıyla formun yüzeyine aktarmıştır (Kenan, 2020: 126). Sanatçının bu eseri farklı zamanlarda farklı açık ve kapalı kamusal alanlarda sergilenmiş, nihayetinde sanatçı tarafından Eskişehir Büyükşehir Belediyesine bağışlanmıştır (Z. Çobanlı, kişisel iletişim. 25.03.2025).

Tufan Dağıstanlı

Seramik sanatçısı Tufan Dağıstanlı, 1971 İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde duayen seramik sanatçısı Sadi Diren'in öğrencisi olmuştur. Ardından 77'de İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Seramik Bölümü'nü bitirmiştir. 2002 Antalya Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin kuruluşunda görev almış ve Seramik Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmıştır (Öcal, H. t. y.). Dağıstanlı, eserlerinde özellikle kuş ve balık formlarını sıklıkla kullanmaktadır. Yaşadığı coğrafyanın renklerini eserlerine yansıtan sanatçı, birçoğu Antalya'da olmak üzere kamusal alanda pek çok enstalasyon ve seramik heykele imza atmıştır.

Görsel 13. Tufan Dağıstanlı, "Kuşlar", Almanya, 2013. URL: 10

Almanya'da kamusal bir alanda sanatçının 300 kuş formundan oluşturulmuş bir enstalasyon bulunmaktadır. Düzenlemede, kuş heykellerinin belirli bir düzen içerisinde art arda sıralanarak konulmasıyla oluşturulmuş olup, bir turna katarını andırmaktadır. Sanatçının bu enstalasyonu tasarlarken Anadolu kültüründe önemli bir yere sahip olan turnalardan etkilenmiştir. Her bir kuş formunun dekorlarda sanatçının diğer eserlerinde görmüş olduğumuz geleneksel Türk çini motiflerinin yanında Anadolu uygarlıklarından esinlenilerek yapılmış dekorlar da mevcuttur (Yayan ve Gökdemir, 2018: 316).

Eskişehir Seramik Park

Kamusal alanlarda seramik kent mobilyası örneğine ülkemizden verilecek en dikkat çekici örnek kamusal bir park olan Eskişehir Çağdaş Seramik Açık Hava Müzesi” ya da kısa adıyla “Seramik Park” tır. Bu konsept park, Eskişehir ve çevre illerde oldukça büyük bir öneme sahip olan seramik sektöründeki fabrikaların üretim sonrası atıklarının değerlendirilmesiyle oluşturulmuştur. Dünyanın çeşitli yerlerinde seramik atıklarla alternatif ifade olanakları yaratılarak önemli eserler üretilmiştir. Bu atıklardan üretilen eserlerle yeni mekânlar yaratılarak sanatsal açıdan oldukça önem içeren merkezler oluşturulmuştur. Bu merkezlerin en önemlisi, Katalan Mimar Antonia Gaudi’nin 1900’lü yılların başında İspanya’nın Barcelona şehrinde inşa ettiği Güell Park’tır. Eskişehir Seramik Park’ta benzer bir düşünce ile yapılmıştır.

50 000 m² alan üzerinde yapılandırılmış bu proje; BEBKA (Bursa, Eskişehir, Bilecik, Kalkınma Ajansı), Odunpazarı Belediyesi ve Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi akademisyenleri Prof. S.Sibel Sevim koordinatörlüğünde ve Yrd. Doç. Elif Ağatekin ve Arş. Gör. Duygu Kahraman’ın koordinatör yardımcılığında gerçekleştirilmiştir. İki etap olarak planlanan projenin ilk etabı; 2013 Ağustos ayında başlamış olup Anadolu Üniversitesi’nden mezun olan öğrenciler ve Odunpazarı Belediye personelinin katkılarıyla büyük ölçüde tamamlanmıştır. Projenin ilk etabında inşa edilmiş parkın içinde farklı seramik sanatçıların atık seramiklerden oluşturduğu 5 adet seramik heykel bulunmaktadır (Kahraman, D. 13.03.2014).

Görsel 14. Eskişehir Çağdaş Seramik Açık Hava Müzesi, 2014. URL 11

Her yıl düzenlenen uygulamalı sanat sempozyumlarıyla yerli ve yabancı seramik sanatçılarının yapmış oldukları eserler, Eskişehir’deki bu kamu parkının farklı yerlerine kalıcı olarak sergilenmektedir. Bu yönüyle de açık hava müzesi olma özelliği taşıyan park, farklı kamusal açık alan eserleri ile mekânın özgünlüğü, kent belleğinin oluşması yönüyle büyük önem taşımaktadır (Ercan, 2018: 51).

Sonsuz Cumhuriyet Anıtı

Çağdaş Türk seramik sanatında kamusal alanlarda yer alan seramik eserler son yıllarda fakültelerin ya da kamu kurumlarının gerçekleştirdikleri sempozyumlar sayesinde artış göstermektedir. Özellikle Eskişehir Tepebaşı belediyesinin öncülüğünde yıllardır düzenlenen Pişmiş Toprak Sempozyumu ile davetli sanatçıların seramik heykel ve enstalasyonları Eskişehir’in çeşitli kamusal alanlarında sürekli olarak sergilenmektedir. 16. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu’nda kapsamında Cumhuriyetimizin 100. Yılı anısına inşaa edilen “Sonsuz Cumhuriyet Anıtı” kamusal alanda yapılan seramik anıtlara örnek teşkil etmektedir.

25 sanatçının, 28 asistan öğrenci ile hazırladığı 60 eserden oluşan bu anıt, kadim Anadolu uygarlıklarından çağdaş cumhuriyetimize kadar bu topraklarda süregelen ve bizi biz yapan kültür mozağını yansıtmaktadır. Cumhuriyetimizin ışığını bir ışın demeti formunda sunduğumuz bu eserin her bir ışınında yurdumuzun farklı yerlerinden gelen sanatçılarımızın farklı duygu ve hisleri aktarılmıştır. Merkezinde Cumhuriyetimizin yaşının ve kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün yer aldığı bu anıt eser, Türkiye’de üretilmiş ilk ve tek kolektif heykel olma özelliği taşımaktadır (Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu, t. y.)

Görsel 15. "Sonsuz Cumhuriyet Anıtı", Eskişehir, 2023. URL:12

Seramik sanatçısı ve organizasyon yürütücüsü Prof. Bilgehan Uzuner, Seramik Türkiye dergisinde kaleme aldığı yazısında Sonsuz Cumhuriyet Anıtı ile ilgili olarak;

Hayatımın en anlamlı, sonucundan çok gurur duyduğum bu sempozyumu organize etmekten, gerçekleştirmekten çok mutlu olduğumu belirtmeliyim. 100. Yıl anıtımız Türk seramik tarihinin önemli örnekleri arasında yer alacaktır. Eserin merkezinde Atatürk'ün rölyefiyle oluşturduğum bir kilit taşı yer alıyor ve bu taş bir mimaride kullanılan taşıyıcı kemer gibi Cumhuriyet'in tüm ışınlarını bir arada tutuyor. İfadelerini kullanmıştır (Uzuner, t.y.).

Sonuç

Toplumdaki bireylerin bir araya gelerek ortak yaşam sürdürdükleri kamusal alanlarda oluşturulan kamusal sanat eserleri, içinde bulunduğu toplumun, kültür seviyesini beslemektedir. Bu neden ile gelişmiş medeniyetlerde, kamusal alanlarda farklı sanat disiplinlerinden kamusal sanat eserleri görmek oldukça mümkündür. Bu çalışma, kamusal sanatta seramik sanatının konumunu ve önemini tarihsel bir perspektifle ele alarak, seramik kent mobilyalarından anıtsal heykellere kadar uzanan geniş bir yelpazeyi incelemiştir. Elde edilen bulgular, kamusal alanların toplumsal etkileşim ve sanat ile olan bağına güçlendirdiğini göstermektedir. Seramik sanatı, kamusal alanlarda öncelikle duvar seramikleri ile varlık göstermiş, zamanla seramik heykel ve enstalasyonlarla çeşitlenerek çağdaş sanatta daha belirgin bir konuma ulaşmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen ulusal ve uluslararası örnekler, seramik sanatının kamusal alanlarda estetik ve fonksiyonel bir unsur olarak yer alabileceğini göstermiştir. Gelişmiş ülkelerde kamusal sanatın önemli bir parçası olarak seramik eserlerin de sıkça yer aldığı görülmektedir. Türkiye'de de seramik sanatının çağdaşlaşma sürecinde duvar seramikleri ile başlayan bu hareketin, ülke çapında gerçekleştirilen sanat sempozyumları aracılığı ile seramik heykel ve enstalasyonlarla evrim geçirdiği saptanmıştır. Kent kimliğini güçlendiren bu eserler, bireylerin sanat ile etkileşiminde de önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, sanatçıların, seramik okullarının ve yerel yöneticilerin iş birliği içinde kamusal alanlarda seramik sanatının etkinliğini daha çok artıracak projelere yönelmeleri beklenmektedir.

Araştırmanın ulaştığı sonuçlardan biri de kamusal sanatta seramik kullanımının sadece estetik bir unsur olmaktan öte, toplumsal ve kültürel bir anlatım aracı olarak da değer taşıdığıdır. Kamusal seramik eserler, bireylerin kentsel mekânlarla olan aidiyet duygusunu güçlendiren, yerel kimliği pekiştiren ve sanatın galerilerden çıkarak toplumun erişilebilirliğini artıran unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamusal alanlarda seramik sanatının varlığı, sanat ve toplum arasındaki etkileşimi artırarak, bireylerin sanatla kurdukları bağı derinleştirmektedir.

Bu doğrultuda, gelecekte yapılacak kamusal alanlardaki seramik çalışmaların yalnızca estetik bir ifade biçimi olarak değil, aynı zamanda sosyal bir değer olarak ele alması büyük önem taşımaktadır. Bu tür çalışmalar, seramik sanatının toplumdaki değerini daha da güçlendirmektedir. Yapılacak olan yani çalışmalar, kamusal sanatı toplumun geniş kesimlerine ulaştırmaya yönelik olmalıdır. Seramik sanatının kamusal alandaki kullanımı, sanatsal üretimi teşvik etmekle kalmayıp, kentsel yaşama estetik ve kültürel katkılar sağlamaya devam edecektir. Böylelikle, çağdaş sanata dair algı gelişerek, toplumla daha iç içe bir yapıya kavuşacaktır.

Kaynaklar

- Akyazı, Semire. Art Nouveau Mimarisinde Seramik Malzeme Kullanımı ve Antoni Gaudi, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2005.
- Arslan, Nurdan. “Bir Seramik-Heykel Şehri Olarak Eskişehir ve Uluslararası Pişmiş Toprak (Terracotta) Seramik-Heykel Sempozyumu”. idil, 7, (51), (2018): 1433-1439. DOI: 10.7816/idil-07-51-15
- Atabey, Semiha. “Cumhuriyet Döneminin İlk Seramik Sanatçıları”. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20 (52), (2023): 202-217.
- Avcı, S. ve Uslu, M. Ai Weiwei’nin Muhallif Sanatı. Akdeniz Sanat, 13(23), (2019):19-29.
- Bingöl, M., Çevik, N. ve Döl, A. “Kamusal Alanda Sanat Pratikleri”, Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 8, (1), (2021): 14-29.
- Canduran, Kaan. “Kamusal Alanlarda Seramik Heykel Uygulamaları”, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Yazıları, (18), (2008): 213-223.
- Dılmaç, Sehan. “İlişkisel Estetik Bağlamında Kamusal Alanda Sanat”, idil, (62), (2019): 1253-1261. DOI: 10.7816/idil-08-62-01
- Ercan, Halil Fazıl. “Kamusal Açık Alanlarda Sanat ve Battalgazi Çınar Park Örneği”, İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 8, (18), (2018): 44-57. DOI: 10.16950/iujad.4848
- Hayırsever, Bengütay. “Jale Yılmazbaşar ve Seçili Seramik Duvar Panoları Üzerine Bir Değerlendirme”, Uluslararası Sanat ve Estetik Dergisi. 3, (5), 2020: 83-100.
- Hayırsever, B. ve Güngör, M. C. “Seramik Panoların Oluşum Süreci ve Çağdaş Türk Seramik Sanatında Duvar Panoları”. Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies, Number: 80, Summer,: (2020): 323-340.
- Hatt, P. ve Reiss, A. J. Kentsel Yerleşimlerin Tarihi. (Duru, B. ve Alkan A. (Çev.)), 20.Yüzyıl Kenti, (s.27-35) içinde. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları, 2002.
- Kaplanca, Ö. ve Şirin Yaşar, N. “Tekstillerin Plastik Sanatlarda Kullanımı; Yumuşak Heykelleriyle Claes Oldenburg Örneği”. Art Vision, 29 (50), (2023): 25-33. <https://doi.org/10.5152/ArtVis.2023.221034>
- Kenan, Lâmia. Çokluk İçinde Birlik: Zehra Çobanlı’nın “Lâleleri”. Sanat Dergisi, (35), (2020): 123-129.
- Küplemez, B. ve Güngör, M.C. “Çağdaş Seramik Sanatında Mozaik Tekniği”, Görünüm, 14, (2023): 41-60.
- Parlakalay, Hülya. (2020). Kamusal alanda sanat ve sanat eserleri. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(4), 1157-1172. DOI: <https://doi.org/10.32709/akusosbil.803027>
- Suçaçlar, Hasan Numan. “Sanatsal İmgelerinin Gerçekliğini Kent Olarak Belirlemiş ve Kentsel İmgeler Üzerine Çalışmalar Yapan Seramik Sanatçıları”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12, (62), (2019): 638-654. DOI: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3083>
- Sennett, Richard. Kamusal İnsanın Çöküşü. (Durak, S.ve. Yılmaz, A. Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2019.
- Mutlu, Hikmet Serdar. Çağdaş Kent Mimarisinde Seramik Panolar ve İnönü Üniversitesi Kongre ve Kültür Merkezi Uygulaması. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 6 (14), (2016): 1-12. <https://doi.org/10.16950/inust>
- Otto G. Ocvirk, Robert E. Stinson, Philip R. Wigg, Robert O. Bone, David L. Cayton. Sanatın Temelleri: Teori ve Uygulama. İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları 2018.
- Özçelik, Hüseyin. “Çağdaş Türk Seramik Sanatında İlk Dönem Seramik Duvar Panoları”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6, (70), (2018): 152-161.

- Özgüven, S. ve Arslan, L. Ai Weiwei ve Antony Gormley'in Seramik Enstalasyonlarında Tektipleşme. Marmara Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 14(1), (2023): 121-133.
- Tan, P. ve Boynik, S. Derleyenin Notu. Olasılıklar, Duruşlar ve Müzakere: Güncel Sanatta Kamusal Alan Tartışmaları, (s.15) içinde. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 15 (17), 2007.
- Tok, Serkan. Jun Kaneko'nun Seramik "Heads" Eserlerinin Yorumlanması. AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, 12(33), (2024): 33-49. DOI: <https://doi.org/10.31126/akrajournal.1390905>
- Uysal, Gökçe. İşlevsel Objenin Sanat Objesine Dönüşümünde İzlenen Yollar. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5 (58), (2017): 509-519.
- Yayan, Gonca Hülya ve Gökdemir, Mehmet Ali. Mustafa Tunçalp ve Tufan Dağıstanlı Seramiklerindeki Kuş Heykellerinin Form, Renk ve Ek Malzeme Açısından Değerlendirilmesi, Jass Studies The Journal of Academic Social Science Studies, 71 (II), (2018): 303-318.

İnternet Kaynakçası

- Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu, Zehra Çobanlı; (22.01.2023), 25 Mart 2025. <https://csmuze.anadolu.edu.tr/muze-koleksiyonu/cobanli-zehra>
- Berlin, Jeremy. "133 years later, Gaudí's cathedral nears completion", (05.11.2015) 13 Mart 2025. <https://www.nationalgeographic.com/history/article/151105-gaudi-sagrada-familia-barcelona-final-stage-construction>
- Birleşmiş Ressamlar ve Heykeltraşlar Derneği, Üyelerimiz Hamiye Çolakoglu, 21 Mart 2025. <https://brhd.org.tr/uyeler/hamiye-colakoglu/>
- Butler, Lauren O'Neill. "Ai Weiwei discusses his new projects at Art Basel Miami Beach". (04.12.2008) 18 Mart 2025. <https://www.artforum.com/columns/ai-weiwei-discusses-his-new-projects-at-art-basel-miami-beach-189787/>
- Cloud Gate; 13 Mart 2025. <https://millenniumparkfoundation.org/art-architecture/cloud-gate/>
- Erkmen, Alev. "Claes Oldenburg ve Dev Pop- Anıtları", (08.09.2022) 15 Mart 2025. <https://manifold.press/claes-oldenburg-ve-dev-pop-anitlari>
- Jun Kaneko Biography; 18 Mart 2025. <https://junkaneko.com/biography/>
- Kahraman, Duygu. "Face Book Seramik Park Grubu", (13.03.1014) 25. Mart.2025. <https://www.facebook.com/groups/seramikpark>
- Öcal, Himmet. Tufan Dağıstanlı Biyografi, 25 Mart 2025. <https://himmetocal.com/tufan-dagistanli/>
- Uzuner, Bilgehan. "100. Yıl İçin 24 Sanatçıyla Anadolu İmecesı: Cumhuriyet Güneşı" 25 Mart 2025. <https://www.seramikturkiye.org/post/100-yil-i-%C3%A7i-n-24-sanat%C3%A7ıyla-anadolu-i-mecesi-cumhuri-yet-g%C3%BCne%C5%9Fi>
- Seramik Sanatçısı: Atilla Galatalı: (30.04.2024) 21 Mart 2025. <https://www.kalecore.com.tr/blog/seramik-sanatcilar/seramik-sanatcisi-atilla-galatali>
- Tepebaşı Belediyesi, Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Sanatçı Detayı, "Sonsuz Cumhuriyet Anıtı" 25 Mart 2025. <https://pismistoprak.tepebasi.bel.tr/sanatcilaridetay.asp?id1=169>
- Toprağın Erki Hamiye Çolakoglu, Özgeçmiş: 21 Mart 2025. <http://www.hamiyecolakoglu.com.tr/index.php?menu=ozgecmis>

Görsel Kaynakça

Görsel 1. URL1:

https://www.chicago.gov/city/en/depts/dca/supp_info/chicago_s_publicartcloudgateinmillenniumpark.html Erişim Tarihi: 13 Mart 2025.

Görsel 2. URL 2: <https://parkguell.barcelona/en/node/308#lg=1&slide=0> Erişim Tarihi: 13 Mart 2025.

Görsel 3. URL 3: <https://www.wikiart.org/en/claes-oldenburg/clothespin-1976> Erişim Tarihi: 18 Mart 2025.

Görsel 4. URL 4: <https://dsmpublicartfoundation.org/public-artwork/five/> Erişim Tarihi: 18.03.2025.

Görsel 5. URL 5: <https://www.artforum.com/columns/ai-weiwei-discusses-his-new-projects-at-art-basel-miami-beach-189787/> Erişim Tarihi 18.03.2025

Görsel 6. URL 6: <https://www.facebook.com/photo/fbid=631213995227413&set=pb.100050164553837.-2207520000> Erişim Tarihi 21.03.2025

Görsel 7. URL 7: <https://www.izmir.art/tr/seramik-pano> Erişim Tarihi 21.03.2025

Görsel 8. Hayırsever, Bengütay. "Jale Yılmazbaşar ve Seçili Seramik Duvar Panoları Üzerine Bir Değerlendirme", Uluslararası Sanat ve Estetik Dergisi. 3, (5), 2020: 83-100.

Görsel 9. Hüseyin Özçelik kişisel arşiv

Görsel 10. Özgür Yıldız kişisel arşiv

Görsel 11. URL 8: <https://brhd.org.tr/uyeler/hamiye-colakoglu/> Erişim Tarihi 21.03. 2025

Görsel 12. URL 9: <https://www.aic-iac.org/zh/member/zehra-cobanli/> Erişim Tarihi 21.03. 2025

Görsel 13. URL 10: https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/dagistanlinin_kuslari_almanyada/7 Erişim Tarihi 21.03. 2025

Görsel 14. URL: 11. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=660704957311665&set=g.1451653345070888> Erişim Tarihi 21.03. 2025

Görsel 15. URL 12. <https://pismistoprak.tepebasi.bel.tr/sanaticilardetay.asp?id1=169> Erişim Tarihi: 25.03.2025

THE USE OF CERAMIC IN PUBLIC ART: FROM URBAN FURNITURE TO MONUMENTAL WORKS

Gökçe UYSAL BASER

ABSTRACT

From the first moments of existence, humans have formed communities by interacting with their environment. With the transition from nomadic to settled life, the first cities in history began to appear. After the industrial revolution, urban culture developed and the concept of public space emerged. Public spaces are directly related to art as places where individuals socialize and engage in cultural interaction. The presence of art in public spaces is an important element that strengthens the bond between individuals and society. In this context, public art stands out especially in areas such as architecture, sculpture and graphic arts, while it is present in ceramic art with wall ceramics, ceramic sculptures and installations. While there are many remarkable examples among public art works in world art, public works in Turkish ceramic art have generally focused on wall ceramics. However, in recent years, it is also possible to see ceramic sculptures and installations among public art works in our country. This article aims to expand the scope of previous studies and address the place and importance of ceramic art in public art with a deeper perspective. The study examines the use of ceramics in public art in national and international contexts by scanning a wide range from ceramic urban furniture to monumental sculptures. In the study conducted with the systematic literature review method, the concepts of public, public space and public art were analyzed within the historical process. While examining the public art works that have attracted attention worldwide within the conceptual framework, five wall ceramics and five ceramic sculptures and installation examples were taken into consideration specifically for Turkey. The findings obtained show that public art strengthens the identity of urban spaces and increases the interaction of individuals with art. Ceramic art first found a place for itself in public art with wall ceramics in Turkey, and over time it diversified with ceramic sculptures and installations and reached an important position within contemporary ceramic art. This development increases the expectations for the future of ceramics in public art.

Keywords: City, Public Art, Ceramic Art, Wall Ceramics, Sculpture, Installation